

Критерії дотримання балансу суспільних (публічних) та приватних інтересів у національній судовій практиці

Автор: Берназюк Ян

Організація: Верховний Суд

Видання: Конституціоналіст · 2021

Дата публікації: 2022-01-31

Постійна адреса: <https://constitutionalist.com.ua/kryterii-dotrymannia-balansu-suspilnykh-publichnykh-ta-pryvatnykh-interesiv-u-natsionalnij-sudovij-praktytsi/>

Відомості про автора

Берназюк Ян

Верховний Суд

Анотація

implementing the results of the inspection in the event that the person being inspected commits a criminal offense. The issue of admissibility of provocation to commit criminal acts in the process of creating a model of the situation in Ukraine should also be addressed.

Keywords: integrity, police, integrity testing, legal activities, anti-corruption programs.

DOI: [10.33766/2524-0323.96.22-35](https://doi.org/10.33766/2524-0323.96.22-35)

УДК 342.45(477)

Берназюк Я. О., доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України професор кафедри конституційного та міжнародного права Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського (м. Київ, Україна) e-mail: bern1979@ukr.net ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-2353-4836>

КРИТЕРІЇ ДОТРИМАННЯ БАЛАНСУ СУСПІЛЬНИХ (ПУБЛІЧНИХ)

ТА ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

У статті розкрито критерії дотримання балансу суспільних (публічних) та приватних інтересів у національній судовій практиці. На підставі аналізу практики Верховного Суду автором з'ясовано, що суспільний (публічний) інтерес охоплює такі надважливі сфери, як, зокрема, безпека громадян, захист довкілля, благоустрій населених пунктів, надрокористування, передача земель із державної власності, доступ до публічної інформації, охорона об'єктів культурної спадщини та ін. Доведено, що підставами захисту суспільного (публічного) інтересу в адміністративному судочинстві можуть бути порушення або наявність об'єктивної загрози порушення такого інтересу.

Ключові слова: суспільний (публічний) інтерес, забезпечення балансу інтересів,

пропорційність, дискреція, адміністративне судочинство, Верховний Суд. Постановка проблеми. Одним із найбільш складних питань у теорії права та в судовій практиці є питання щодо визначення балансу суспільних (публічних) та приватних інтересів. Так, у Конституції України [1] вживаються поняття: «суспільство» та «суспільна необхідність» (ч.3 ст. 13 – Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству; ч.5 ст. 41 – Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості), «суспільні

потреби» (ч.2 ст. 43 – Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми

професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб; ч.2 ст. 95 – Виключно законом про Державний бюджет України визначено будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цілове спрямування цих видатків), «суспільні інтереси» (ч.3 ст. 89 – Верховна Рада України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, утворює тимчасові слідчі комісії, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної

© Берназюк Я. О., 2021

Ради України) та «суспільне багатство» (ч.1 ст. 95 – Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами). Необхідність дотримання балансу між приватними та суспільними (публічними) інтересами визначено в Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [2], у якому передбачений особливий порядок розгляду справ деяких категорій. Наприклад, справи у спорах щодо оскарження нормативно-правових актів (акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, який встановлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання однотипних відносин, і який розрахований на довгострокове та неодноразове застосування) та про

примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності, відповідно до ч.1 ст. 12 КАС України, розглядаються виключно за правилами загального позовного провадження.

З огляду на це, виникає необхідність у дослідженні широкого кола питань щодо визначення критеріїв досягнення справедливого балансу між приватними та суспільними (публічними) інтересами в національній судовій практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз судової практики в аспекті

захисту суспільного (публічного) інтересу проводили у своїх роботах такі науковці, як М. Лученко, С. Стеценко та ін. Окремі аспекти балансу суспільного (публічного) та приватного інтересу в адміністративному судочинстві також розроблялись автором цієї статті [3; 4]. Український учений В. Нестерович дослідив співвідношення різних інтересів та закріплення їх у праві [5]. Однак на сьогодні не достатньо вивченим залишається питання щодо визначення критеріїв досягнення справедливого балансу між суспільними (публічними) та приватними інтересами в адміністративному судочинстві.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення критеріїв досягнення справедливого балансу між суспільними (публічними) та приватними інтересами в адміністративному судочинстві на підставі аналізу судової практики.

Виклад основного матеріалу. У КАС України встановлено особливий поря-

док розгляду деяких категорій справ. Зокрема, це стосується справ про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності. Зокрема, відповідно до ч.4 ст. 12 КАС України, такі справи можуть розглядатися виключно за правилами загального позовного провадження та за жодних обставин не можуть бути розглянуті за правилами спрощеного позовного провадження (ч.4 ст. 257 та ч.4 ст. 267); ці справи підсудні апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції (ч.3 ст. 22 та ч.2 ст. 267); право звернутися з адміністративним позовом про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені,

з мотивів суспільної необхідності мають органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які, відповідно до закону, можуть викуповувати ці об'єкти для суспільних потреб (ч.1 ст. 267); позовна заява про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності подається до адміністративного суду без сплати судового збору (ч.5 ст. 267).

Як показує аналіз КАС України, категорії спорів, пов'язаних із захистом суспільних (публічних) інтересів, мають низку особливостей (винятків): розглядаються виключно у двох інстанціях (судом апеляційної інстанції у зазначеній категорії справ є Верховний Суд (далі – ВС); наділено правом суб'єкта владних повноважень виступати позивачем в адміністративному спорі, а також покладено витрати щодо сплати судового збору на державний бюджет.

Аналіз судової практики доводить, що необхідність у захисті суспільних (публічних) інтересів виникає в публічно-правових спорах, пов'язаних з: охороною життя та здоров'я осіб, благоустроєм населених пунктів, надрокористуванням, передачею земель із державної власності, захистом довкілля, безпекою громадян, свободою слова та доступом до публічної інформації, економічною стабільністю держави, охороною об'єктів культурної спадщини та ін.

Наприклад, справа № 822/3692/17 стосувалася правомірності рішення міської ради про заборону продажу алкогольних напоїв на об'єктах торгівлі, розміщених на відстані не менше 50 метрів від території загальноосвітніх навчальних закладів та дитячих спортивних шкіл. У постанові від 18 жовтня 2018 р. [6] ВС зазначив, що оскаржуване рішення міськради становить значний суспільний інтерес, оскільки питання про обмеження продажу алкогольних напоїв поблизу закладів освіти порушувалось у чисельних скаргах та зверненнях, які надходили до міської ради, а також депутатів відповідної ради.

Скасовуючи постанову суду апеляційної інстанції та залишаючи в силі рішення суду першої інстанції, яким у задоволенні позову відмовлено, ВС виходив з того, що рішення міської ради про встановлення обмеження продажу алкогольних виробів на відстані ближчій, ніж 50 м від територій загальноосвітніх навчальних закладів та дитячих спортивних шкіл, спрямовано на досягнення справедливого балансу між загальними інтересами суспільства (відповідної територіальної громади), які полягають у створенні безпечних умов для навчання та фізичного розвитку дітей, захисту під час їх перебування в навчальному закладі від негативних наслідків споживання алкогольних та слабоалкогольних напоїв, у тому числі небезпеки від взаємодії з особами, що перебувають у нетверезому стані на терито-

рії навчального закладу, та вимогами захисту економічних інтересів окремої особи, зокрема, гарантованого ч.1 ст. 42 Конституції України права на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Інша справа № 826/2615/18 стосувалася правомірності рішення Держпродспоживслужби щодо вжиття обмежувальних (коригувальних) заходів до суб'єкта господарювання, зумовлених введенням в обіг небезпечної нехарчової продукції.

Переглядаючи цю справу в касаційному порядку та ухвалюючи в ній рішення, ВС звернув увагу, що безпечна нехарчова продукція – будь-яка продукція, яка за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов використання (у тому числі щодо строку служби та за необхідності введення в експлуатацію вимог стосовно встановлення і технічного обслуговування) не становить жодного ризику чи становить лише мінімальні ризики, зумовлені використанням такої продукції, які вважаються прийнятними і не створюють загрози суспільним інтересам, з урахуванням, окрім іншого, характеристик продукції, у тому числі її складу [7].

З огляду на зазначене, ВС залишив постанову суду апеляційної інстанції без змін (якою було відмовлено в задоволенні позову), враховуючи також те, що оскаржуване рішення суб'єкта владних повноважень узгоджується з принципом пропорційності втручання в права суб'єкта господарювання, оскільки таке втручання мало місце з метою захисту суспільного (публічного) інтересу.

Аналогічний висновок зроблено в постанові від 24 жовтня 2019 р. у справі № 815/1729/16 [8], де ВС наголосив, що виведення з обігу виробів, які є небезпечними для дітей, та застосування до суб'єкта господарювання за введення в обіг небезпечної нехарчової продукції штрафних санкцій спрямоване на досягнення справедливого балансу між загальними інтересами суспільства, котрі полягають у створенні безпечних умов для фізичного розвитку дітей, захисту їх здоров'я від негативного впливу небезпечної нехарчової продукції та вимогами захисту економічних інтересів окремої особи, зокрема гарантованого ч.1 ст. 42 Конституції України права на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Чисельну групу справ, у яких виникає необхідність врахування та захисту суспільного (публічного) інтересу, становлять справи, пов'язані з благоустроєм та забудовою населених пунктів. Зокрема, у постанові від 20 березня 2019 р. у справі № 810/726/18 ВС наголосив на тому, що судовий контроль за законністю рішень місцевих органів влади щодо планування забудови території стосується захисту суспільного (публічного) інтересу [10].

У постанові ВС від 28 квітня 2021 р. у справі № 1.380.2019.003061 [11] за позовом товариства до Державної архітектурно-будівельної інспекції України (далі – ДАБІ України) про визнання протиправним та скасування рішення «Про скасування містобудівних умов та обмежень для проектування будівництва багатоквартирного

будинку», суд врахував, що в спорі, який розглядається, індивідуальне право (інтерес), що виражається в гарантованому ч.1 ст. 42 Конституції України праві на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, протиставляється суспільному (публічному) інтересу, що виражається в дотриманні правил благоустрою населеного пункту, котрі спрямовані на створення умов, сприятливих для життє-

діяльності людини. Розглядаючи цю справу та приймаючи в ній рішення, суд касаційної інстанції також узяв до уваги конституційні положення, відповідно до яких: власність зобов'язує та не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству (ч.3 ст. 13 Конституції України); використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства (ч.7 ст. 41 Конституції України). Зазначені конституційні положення деталізовані, зокрема в ст. 319 ЦК України [12], яка гарантує, що власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд та має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону та відповідають моральним засадам суспільства; дер-

жава не втручається в здійснення власником права власності, але діяльність власника може бути обмежена чи припинена у випадках і в порядку, що встановлені законом. ВС також акцентував увагу на тому, що власність не тільки надає перевагу власнику, а й покладає на нього низку обов'язків перед суспільством та державою.

На цій підставі ВС дійшов висновку, що значення конституційних положень у

сфері захисту права власності у сфері будівництва полягає в обов'язку суб'єктів містобудівної діяльності під час здійснення підготовчих та будівельних робіт неухильно дотримуватися вимог законів України, вимог державних будівельних норм та стандартів, містобудівної документації на місцевому рівні з тим, щоб створення нових об'єктів будівництва (реконструкція існуючих об'єктів) здійснювалося з урахуванням прав та інтересів мешканців відповідного населеного пункту, включаючи необхідність створення (збереження) умов для відпочинку, занять фізкультурою та спортом, дитячих ігор та розваг, паркування транспортних засобів у межах прибудинкової території, тобто створення сприятливих умов для життя та здоров'я людини.

У постанові від 19 травня 2021 р. у справі № 826/13229/16 [13] ВС також врахував, що рішення в цій справі впливає на захист суспільного (публічного) інтересу щодо відновлення законності при вирішенні суспільно важливого та соціально значущого питання стосовно планування забудови та розвитку території на місцевому рівні. Суд зазначив, що проведення будівельних робіт із порушенням вимог містобудівного законодавства (якщо такі обставини будуть встановлені судом), очевидно створює загрозу суспільним (публічними) інтересам, оскільки це може завдати шкоди життю і здоров'ю людей, призвести до пошкодження майна тощо. У таких умовах приватний інтерес забудовника-позивача в цій справі не може переважати над суспільним (публічним) інтересом. Аналогічний висновок

зроблено ВС, зокрема, у постановках: від 25 квітня 2019 р. у справі № 826/10936/18 [14], від 20 травня 2019 р. у справі № 826/15338/18 [15], від 15 січня 2020 р. у справі № 813/4060/17 [16] та від 30 вересня 2020 р. у справі № 1.380.2019.004102 [17].

Інша справа № 826/4757/18 стосувалася правомірності скасування дозволів на розміщення рекламних засобів, у зв'язку зі змінами законодавства. У постанові від 18 липня 2019 р. у цій справі [18] ВС зазначив, що право суб'єкта господарювання на подальше розміщення рекламних засобів не може вважатися «легітимним очікуванням», оскільки під час отримання дозволів він був обізнаний із тим, що термін дії дозволу обмежується настанням конкретного факту, а саме затвердження Схем розміщення рекламних засобів на території міста Києва. У цій справі ВС вказав на важливість захисту суспільного (публічного) інтересу, пов'язаного із забезпеченням благоустрою населеного пункту, на що й було спрямовано прийняття відповідної Схеми розміщення рекламних засобів.

ВС також зазначив, що дотримання всіх вимог до розміщення зовнішньої реклами у м. Київ становить значний суспільний (публічний) інтерес, оскільки столичний статус міста покладає на органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади додаткові обов'язки та гарантує надання їм з боку держави додаткових прав, зокрема, у сфері здійснення заходів щодо збереження та відновлення пам'яток історії, культури, релігії, архітектури та містобудування, заповідних та природних зон і ландшафтів, що мають національне значення (ч.5 ст. 1, п.5 ч.1 ст. 4 Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ» [19]).

Такі ж висновки зроблені ВС, зокрема, у постановках: від 26 червня 2018 р. у справі № 826/2810/17 [20], від 18 жовтня 2018 р. у справі № 821/140/18 [21], від 31 липня 2019 р. у справі № 1840/2539/18 [22], від 15 серпня 2019 р. у справі № 320/8479/15-

а [23], від 15 січня 2020 р. у справі № 826/14327/16 [24] та від 13 серпня 2020 р. у справі № 335/12419/16-а(2-а/335/457/2016) [25]. У справі № 826/11282/17 вирішувалося питання щодо захисту суспільного (публічного) інтересу в спірних правовідносинах, які виникли у сфері здійснення будівництва об'єктів на приаеродромних територіях та об'єктів, діяльність яких може вплинути на безпеку польотів і роботу радіотехнічних приладів цивільної авіації. У постанові від 8 грудня 2020 р. [26] ВС зазначив, що Україна як держава, що приєдналася до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію, несе відповідальність за виконання міжнародних зобов'язань, що випливають із цієї Конвенції, та за гарантії створення умов безпеки для кожного, захисту відповідних суспільних

інтересів під можливих порушень у сферах, пов'язаних із цивільною авіацією та використанням повітряного простору України. Притому Державіаслужба реалізує своє право на захист суспільного (публічного) інтересу, включаючи право на звернення до суду, шляхом винесення рішень про припинення будівництва та зобов'язання суб'єктів містобудівної діяльності звернутися до Державіаслужби для погодження будівництва. Таким чином, зупинення будівництва до вирішення питання про погодження місця розташування та висоти об'єктів на приаеродромних територіях є способом реалізації повноважень Державіаслужби щодо захисту суспільного (публічного) інтересу в цій сфері.

Наразі також сформувалась стала практика щодо забезпечення захисту суспільного (публічного) інтересу в публічно-правових спорах, що стосуються надрокористування та екологічної безпеки. Зокрема, у постанові від 15 вересня 2020 р. у справі № 804/3108/16 [27] ВС наголосив, що індивідуальне право (інтерес) у формі гарантованого ч. 1 ст. 42 Конституції України права на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом, протиставляється суспільному (публічному) інтересу, який виражається в дотриманні вимог екологічної безпеки, забезпеченні державою права на безпечне для життя і здоров'я людини довкілля, гарантованого ст. 50 Конституції України, і яке, за загальним правилом, має безумовний пріоритет.

Для дотримання справедливого балансу між вказаним індивідуальним правом та суспільним (публічним) інтересом суб'єкти господарювання, що здійснюють господарську діяльність у сфері надрокористування, зобов'язані вживати додаткові заходи для попередження або зменшення негативного впливу на домоволодіння, які знаходяться в зоні проведення підземних гірничих робіт. Розглядаючи справу № 826/7696/18, що стосувалася правомірності надання суб'єкту господарювання спеціального дозволу на користування надрами з метою видобування літєвих руд без проведення аукціону, ВС прийняв постанову від 16 квітня 2020 р. [28], у якій наголосив, що видача спеціальних дозволів на використання надр через аукціон передбачає проведення процедур, котрі гарантують отри-

мання від учасників такого аукціону найкращих умов, зокрема стосовно ціни спеціального дозволу, що безумовно максимально відповідатиме суспільним (публічним) інтересам у розумінні ст. 13 Конституції України. Крім того, у постанові від 24 березня 2020 р. у справі № 806/1001/17 [29] ВС сформулював правовий висновок, відповідно до якого дотримання встановленого порядку користування надрами становить особливий суспільний інтерес, оскільки, відповідно до ст. 13 Конституції України, надра є об'єктом права власності

Українського народу, від імені якого права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. У зв'язку з цим, важливим є забезпечення та перевірка уповноваженими державними органами чіткого дотримання особами, які виявили бажання отримати спеціальний дозвіл на користування надрами, вимог користування надрами та відповідність таких осіб, визначеним законодавством критеріям (умовам).

Близьким до проблеми надрокористування є також питання передачі земель із державної власності, оскільки ці активи є невідновлюваними та спеціально захищаються положеннями Конституції України, зокрема: земля та її надра є об'єктами права власності Українського народу (ст. 13); земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави (ст. 14).

Загалом практика ВС щодо спорів, пов'язаних з захистом довкілля, свідчить, що приватний інтерес (право на зайняття підприємницькою діяльністю, право на отримання в користування або власність чи розпорядження земельну ділянку), за загальним правилом, повинен поступатися суспільному інтересу та відповідному обов'язку кожного захищати та відтворювати об'єкти природи та живого світу. До того ж порушений у таких ситуаціях приватний інтерес має також зазнавати справедливого захисту, зокрема, через компенсацію (відшкодування) такій особі негативних наслідків, зумовлених пріоритетністю суспільного інтересу [3, с. 110].

Адміністративні суди, застосовуючи передбачені процесуальним законом додаткові вимоги та обмеження для суб'єкта владних повноважень як учасника справи, враховують те, що в певних категоріях спорів такий суб'єкт захищає суспільні (публічні) інтереси, які, у деяких випадках, мають пріоритет над приватним інтересом особи, яка ініціювала публічно-правовий спір [4, с. 118].

Важливо зазначити, що, розглядаючи справи, які становлять значний суспільний (публічний) інтерес, та ухвалюючи в них рішення, ВС акцентує увагу на тому, що будь-які процедурні порушення, пов'язані із самим процесом оформлення результатів діяльності суб'єктів владних повноважень по фіксації недотримання суб'єктом приватного права вимог законодавства, оцінюються судом з урахуванням усіх обставин справи та необхідністю досягнення балансу між інтересами особи правопорушника та суспільними (публічними) інтересами.

Такий висновок, зокрема, міститься в постановках ВС: від 25 січня 2019 р. у справі № 826/382/18 [30], від 13 березня 2019 р. у справі № 826/11708/17 [31] та від 15 травня 2020 р. у справі № 813/1885/16 [32], у яких суд наголосив, що вищезазначений підхід особливо стосується фіксації порушень суб'єкта приватного права в публічній сфері, зокрема, охорони земель, безпеки довкілля, благоустрою населених пунктів, розпорядження комунальною та державною власністю, запобігання виникнення техногенних катастроф тощо. Формальні неточності не можуть бути, за загальним правилом, самостійною підставою для скасування по суті правомірних рішень суб'єктів владних повноважень, спрямованих на забезпечення закон-

ності та захист суспільних (публічних) інтересів. Подібний висновок міститься в постанові від 14 листопада 2019 р. у справі № 826/2966/16 [33], у якій ВС зазначив, що закріплені в законодавстві гарантії прав суб'єктів приватного права (зокрема, процесуальні строки застосування санкцій), не повинні використовуватися для легалізації триваючого правопорушення

або здійснення незаконної діяльності; існує необхідність дотримання справедливого балансу між правами та інтересами власників реконструйованого об'єкта нерухомості та суспільними інтересами, які виражаються в дотриманні власником всіх правил експлуатації такого об'єкта, що є необхідною умовою для гарантування безпечних умов праці, збереження життя та здоров'я людей.

Водночас, під час розгляду та вирішення справи № 160/674/19, яка стосувалася правомірності дій органу місцевого самоврядування щодо демонтажу та знищення тимчасових споруд, ВС дійшов висновку про те, що в процесі вжиття заходів щодо забезпечення благоустрою населеного пункту орган місцевого самоврядування допустив суттєві процедурні порушення, які є несумісними, зокрема з принципом пропорційності.

У Постанові від 8 липня 2021 р. [34] ВС зазначив, що допущені суб'єктом владних повноважень порушення не забезпечили послідовність дій, спрямованих на додержання балансу інтересів при реалізації повноважень та охорони прав власності на майно, гарантованих ст. 41 Конституції України, а також унаслідок цього були порушені майнові права особи шляхом протиправного позбавлення власності. При тому суб'єктом владних повноважень не було доведено необхідність (зокрема, зумовлену існуванням небезпеки або загрози для життя і здоров'я людей або іншими обставинами, що могли б призвести до незворотних наслідків) для проведення демонтажу без дотримання встановленої процедури та без надання особі можливості самостійно звільнити тимчасові споруди від матеріальних цінностей

та перенести ці споруди в інше місце. Висновок про недотримання принципу збалансованості (пропорційності) приватних та суспільних (публічних) інтересів під час прийняття суб'єктом владних повноважень рішення також міститься в постанові ВС від 13 серпня 2020 р. у справі № 824/755/16-а [35].

У цій справі особою оскаржувалося рішення Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастру) про анулювання кваліфікаційного сертифікату інженера-землевпорядника. ВС у

постанові від 13 серпня 2020 р. підтримав висновок суду першої інстанції про необхідність часткового задоволення позову, з огляду на те, що прийняття рішення про анулювання кваліфікаційного сертифікату інженера-землевпорядника фактично є позбавленням особи права власності (втручання в право на мирне володіння майном) в розумінні ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а тому прийняття відповідного рішення має здійснюватися з урахуванням наступних критеріїв: позбавлення такого права має бути законним, пе-

реслідувати «суспільний інтерес» та бути пропорційним щодо визначених цілей. Отже, рішення про анулювання кваліфікаційного сертифікату є протиправним та підлягає скасуванню, якщо воно, зокрема, прийнятим без дотримання необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи та цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення.

Висновки. Проведений у цій статті аналіз дав підстави для висновку, що в

національній судовій практиці сформувалась стала позиція, відповідно до якої в таких надважливих сферах, як збереження державного суверенітету, територіальної цілісності держави, вирішення глобальних екологічних проблем, благоустрій

населених пунктів, надрокористування, захист довкілля, безпека громадян, доступ до публічної інформації та ін., обов'язковим є врахування суб'єктами владних повноважень під час прийняття публічно-управлінських рішень суспільного (публічного) інтересу, якому, у випадку прямої конкуренції, за загальним правилом, має поступатися приватний інтерес (право власності, право на зайняття підприємницькою діяльністю та ін.) та забезпечення необхідного балансу між суспільним (публічним) та приватним інтересами.

Така позиція, зокрема, ґрунтується на таких конституційних положеннях: права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ч.2 ст. 3); земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу (ч.1 ст. 13); власність зобов'язує (ч.3 ст. 13), земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави (ч.1 ст. 14), забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катаст-

рофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави (ст. 16); захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (ч.1 ст. 17). Зазначена позиція також пов'язана з принципом необхідності поєднання інтересів власників та інших осіб, що мають гарантоване право використовувати власність та інші майнові та немайнові активи у своїх інтересах, з безумовною необхідністю поважати інтереси всього суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 01.12.2021)
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. (дата звернення: 01.12.2021)
3. Берназюк Я. Звернення суб'єкта владних повноважень із позовом до адміністративного суду: виняток чи необхідність. Судово-юридична газета. 2020, 27 березня. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/918079/>.
4. Берназюк Я. Особливості розгляду спорів щодо функціонування природних парків / Міжнародний судовий форум «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (7 листопада 2019 року, м. Київ) : збірник матеріалів. Київ. С. 110-118. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/821178/>.
5. Нестерович В. Ф. Категорія «інтерес» у правотворчості: загальнотеоретичні аспекти. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. 2006. № 1. С. 73–78.
6. Постанова Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року у справі № 822/3692/17. URL

12. : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77248378>. (дата звернення: 01.12.2021)
13. 7. Постанова Верховного Суду від 17 вересня 2019 року у справі № 826/2615/18.
14. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84431989>. (дата звернення: 01.12.2021)
15. 8. Постанова Верховного Суду від 24 жовтня 2019 року у справі № 815/1729/16.
16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85207552>. (дата звернення: 01.12.2021)
17. 9. Ухвала Верховного Суду від 25 жовтня 2019 року у справі № 520/15025/16-а. URL:
18. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85206843>. (дата звернення: 01.12.2021)
19. 10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 3 березня 2020 року у справі
20. № 826/7011/16. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88245653>. (дата звернення: 01.12.2021)
21. 11. Постанова Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 810/726/18. URL
22. : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80632931>. (дата звернення: 01.12.2021)
23. 12. Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 1.380.2019.003061.
24. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/96592202>.
25. 13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (дата звернення: 01.12.2021)
26. 14. Постанова Верховного Суду від 19 травня 2021 року у справі № 826/13229/16.
28. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/97075138>. (дата звернення: 01.12.2021)
29. 15. Постанова Верховного Суду від 25 квітня 2019 року у справі № 826/10936/18.
30. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81431079>. (дата звернення: 01.12.2021)
31. 16. Постанова Верховного Суду від 20 травня 2019 року у справі № 826/15338/18.
32. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81858201>. (дата звернення: 01.12.2021)
33. 17. Постанова Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 813/4060/17. URL
34. : <https://reestr.court.gov.ua/Review/86929140>. (дата звернення: 01.12.2021)
35. 18. Постанова Верховного Суду від 30 вересня 2020 року у справі № 1.380. 2019.
36. 004102. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/91919379>. (дата звернення: 01.12.2021)
37. 19. Постанова Верховного Суду від 18 липня 2019 року у справі № 826/4757/18. URL:
38. <https://reestr.court.gov.ua/Review/83142274>. (дата звернення: 01.12.2021)
39. 20. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV.
40. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>. (дата звернення: 01.12. 2021)
41. 21. Постанова Верховного Суду від 26 червня 2018 року у справі № 826/2810/17.
42. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74991922>. (дата звернення: 01.12.2021)
43. 22. Постанова Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року у справі № 821/140/18. URL
44. : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77249092>. (дата звернення: 01.12.2021)
45. 23. Постанова Верховного Суду від 31 липня 2019 року у справі № 1840/2539/18.
46. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83356108>. (дата звернення: 01.12.2021)
47. 24. Постанова Верховного Суду від 15 серпня 2019 року у справі № 320/8479/15-а.
48. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83691700>. (дата звернення: 01.12.2021)
49. 25. Постанова Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 826/14327/16. URL:
50. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86929199>. (дата звернення: 01.12.2021)
51. 26. Постанова Верховного Суду від 13 серпня 2020 року у справі №335/12419/16-а
52. (2-а/335/457/2016). URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90985487>. (дата звернення: 01.12.2021)
53. 27. Постанова Верховного Суду від 8 грудня 2020 року у справі № 826/11282/17.

54. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93437855>. (дата звернення: 01.12.2021)
55. 28. Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 804/3108/16.
56. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/91663692>. (дата звернення: 01.12.2021)
57. 29. Постанова Верховного Суду від 16 квітня 2020 року у справі № 826/7696/18. URL
58. : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88810520>. (дата звернення: 01.12.2021)
59. 30. Постанова Верховного Суду від 24 березня 2020 року у справі № 806/1001/17.
60. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88409753>. (дата звернення: 01.12.2021)
61. 31. Постанова Верховного Суду від 25 січня 2019 року у справі № 826/382/18. URL :
62. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79471408>. (дата звернення: 01.12.2021)
63. 32. Постанова Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 826/11708/17.
64. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/80457842>. (дата звернення: 01.12.2021)
65. 33. Постанова Верховного Суду від 15 травня 2020 року у справі № 813/1885/16. URL
66. : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89251095>. (дата звернення: 01.12.2021)
67. 34. Постанова Верховного Суду від 14 листопада 2019 року у справі № 826/2966/16.
68. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85645546>. (дата звернення: 01.12.2021)
69. 35. Постанова Верховного Суду від 8 липня 2021 року у справі № 160/674/19. URL :
70. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98187544>. (дата звернення: 01.12.2021)
71. 36. Постанова Верховного Суду від 13 серпня 2020 року у справі № 824/755/16-а.
72. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90985485>. (дата звернення: 01.12.2021)
73. References:
74. 1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. (1996) N. p. URL : [https://](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text)
75. zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text. [in Ukrainian].
76. 2. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.07.2005 №
77. 2747-IV. (2005) N. p. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. [in Ukrainian].
78. 3. Bernaziuk, Ya. (2020) Zvernennia sub'iekta vladnykh povnovazhen iz pozovom do
79. administratyvnoho sudu: vyniatok chy neobkhdnist. Sudovo-iurydychna hazeta. 2020, 27 bereznia - Judicial and legal newspaper, March, 27. N. p. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/918079/>. [in Ukrainian].
80. 4. Bernaziuk, Ya. (2019) Osoblyvosti rozghliadu sporiv shchodo funktsionuvannia pry-
81. rodnykh parkiv. Mizhnarodnyi sudovi forum «Sudovi zakhyst pryrodnoho dovkilia ta ekolohichnykh prav» (7 lystopada 2019 roku, m. Kyiv) : zbirnyk materialiv - International Judicial Forum Judicial Protection of the Natural Environment and Environmental Rights" (November 7, 2019, Kyiv): collection of materials, 110-118. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/821178/>. [in Ukrainian].
82. 5. Nesterovych, V. F. (2006) Katehoriia "interes" u pravotvorchosti: zahalnoteoretychni
83. aspekty. Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav - Bulletin of the Lugansk State University of Internal Affairs, 1,73-78. [in Ukrainian].
84. 6. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 18 zhovtnia 2018 roku u spravi № 822/3692/17.
85. (2018) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77248378>. [in Ukrainian].
86. 7. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 17 veresnia 2019 roku u spravi № 826/2615/18.
87. (2019) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84431989>. [in Ukrainian].
88. 8. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 24 zhovtnia 2019 roku u spravi № 815/1729/16.
89. (2019) N. p. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85207552>. [in Ukrainian].
90. 9. Ukhvala Verkhovnoho Sudu vid 25 zhovtnia 2019 roku u spravi № 520/15025/16-а.
91. (2019) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85206843>. [in Ukrainian].
92. 10. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 3 bereznia 2020 roku u spravi №

93. 826/7011/16. (2020) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88245653>. [in Ukrainian].
94. 11. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 20 bereznia 2019 roku u spravi № 810/726/18.
95. (2019) N. p. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80632931>. [in Ukrainian].
96. 12. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 28 kvitnia 2021 roku u spravi № 1.380.2019.003061.
97. (2021) N. p. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/96592202>. [in Ukrainian].
98. 13. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. (2003) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. [in Ukrainian].
100. 14. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 19 travnia 2021 roku u spravi № 826/13229/16.
101. (2021) N. p. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/97075138>. [in Ukrainian].
102. 15. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 25 kvitnia 2019 roku u spravi № 826/10936/18.
103. (2019) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81431079>. [in Ukrainian].
104. 16. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 20 travnia 2019 roku u spravi № 826/15338/18.
105. (2019) N. p. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81858201>. [in Ukrainian].
106. 17. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 15 sichnia 2020 roku u spravi № 813/4060/17.
107. (2020) N. p. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/86929140>. [in Ukrainian].
108. 18. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 30 veresnia 2020 roku u spravi № 1.380. 2019. 004102. (2020) N. p. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/91919379>. [in Ukrainian].
110. 19. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 18 lypnia 2019 roku u spravi № 826/4757/18.
111. (2019) N. p. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/83142274>. [in Ukrainian].
112. 20. Pro stolytsiu Ukrainy – misto-heroi Kyiv: Zakon Ukrainy vid 15.01.1999 № 401-XIV.
113. (1999) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>. [in Ukrainian].
114. 21. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 26 chervnia 2018 roku u spravi № 826/2810/17.
115. (2018) N. p. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74991922>. [in Ukrainian].
116. 22. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 18 zhovtnia 2018 roku u spravi № 821/140/18.
117. (2018) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77249092>. [in Ukrainian].
118. 23. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 31 lypnia 2019 roku u spravi № 1840/2539/18.
119. (2019) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83356108>. [in Ukrainian].
120. 24. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 15 serpnia 2019 roku u spravi № 320/8479/15-a.
121. (2019) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83691700>. [in Ukrainian].
122. 25. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 15 sichnia 2020 roku u spravi № 826/14327/16.
123. (2020) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86929199>. [in Ukrainian].
124. 26. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 13 serpnia 2020 roku u spravi №335/12419/16-a(2-a/335/457/2016). (2020) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90985487>. [in Ukrainian].
126. 27. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 8 hrudnia 2020 roku u spravi № 826/11282/17.
127. (2020) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93437855>. [in Ukrainian].
128. 28. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 15 veresnia 2020 roku u spravi № 804/3108/16.
129. (2020) N. p. URL : <https://reestr.court.gov.ua/Review/91663692>. [in Ukrainian].
130. 29. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 16 kvitnia 2020 roku u spravi № 826/7696/18.
131. (2020) N. p. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88810520>. [in Ukrainian].
132. 30. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 24 bereznia 2020 roku u spravi № 806/1001/17.
133. (2020) N. p. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88409753>. [in Ukrainian].
134. 31. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 25 sichnia 2019 roku u spravi № 826/382/18.

135. (2019) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79471408>. [in Ukrainian].
136. 32. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 13 bereznia 2019 roku u spravi № 826/ 11708/17.
137. (2019) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80457842>. [in Ukrainian].
138. 33. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 15 travnia 2020 roku u spravi № 813/1885/16.
139. (2020) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89251095>. [in Ukrainian].
140. 34. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 14 lystopada 2019 roku u spravi № 826/2966/16.
141. (2019) N. p. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85645546>. [in Ukrainian].
142. 35. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 8 lypnia 2021 roku u spravi № 160/674/19. (2021)
143. N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98187544>. [in Ukrainian].
144. 36. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 13 serpnia 2020 roku u spravi № 824/755/16-a.
145. (2020) N. p. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90985485>. [in Ukrainian]. Стаття надійшла до редколегії 01.12.2021
146. Берназюк Я. А., доктор юридических наук, профессор, заслуженный юрист Украины, профессор кафедры конституционного и международного права Таврического национального университета им. В. И. Вернадского (г. Киев, Украина)
147. КРИТЕРИИ СОБЛЮДЕНИЯ БАЛАНСА ОБЩЕСТВЕННЫХ (ПУБЛИЧНЫХ)
148. И ЧАСТНЫХ ИНТЕРЕСОВ В НАЦИОНАЛЬНОЙ СУДЕБНОЙ ПРАКТИКЕ
149. В статье раскрыты критерии соблюдения баланса общественных (публичных) и частных интересов в исполнительской судебной практике. На основании анализа практики Верховного Суда автором выяснено, что общественный (публичный) интерес охватывает такие важные сферы, как, в частности, безопасность граждан, защита окружающей среды, благоустройство населенных пунктов, недропользование, передача земель из государственной собственности, доступ к публичной информации, охрана объектов культурного наследия и т.д. Доказано, что основаниями защиты общественного (публичного) интереса в административном судопроизводстве могут быть нарушение или наличие объективной угрозы нарушения такого интереса.
150. Ключевые слова: общественный (публичный) интерес, обеспечение баланса интересов, пропорциональность, дискреция, административное судопроизводство, Верховный Суд. Bernazyuk Ya., Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Professor of the Department of Constitutional and International Law, Tavriya National University V.I. Vernadsky (Kyiv, Ukraine)
151. CRITERIA FOR OBTAINING THE BALANCE OF PUBLIC
152. AND PRIVATE INTERESTS IN NATIONAL JUDICIAL PRACTICE
153. The article reveals the criteria for maintaining the balance of public (public) and private interests in national jurisprudence. Based on the analysis of the Supreme Court's case law, the author finds that the public interest covers such important areas as, in particular, public safety, environmental protection, human rights improvement, subsoil use, transfer of state-owned land, access to public information, protection cultural heritage sites, etc.
154. Based on the analysis of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, it is determined that the categories of disputes related to the protection of public (public) interests have a number of features (exceptions): considered only in two instances. The right of the subject of power to act as a plaintiff in an administrative dispute, as well as the costs of paying court fees to the state budget.
155. The analysis of judicial practice proves that the need to protect public (public) interests arises in public law disputes related to: protection of life and health, improvement of settlements, subsoil use, transfer of state-owned land, environmental protection, security citizens, freedom of speech and access to public information, economic stability of the state, protection of cultural heritage sites, etc.
156. It is established that when considering cases of significant public interest and making decisions in them, the Supreme Court emphasizes that any procedural violations related to the process of registration of the results of the activities of subjects of power in fixing the noncompliance of the subject of private law with the requirements of the law is assessed by the court
157. taking into account all the circumstances of the case and the need to achieve a balance between the interests of the offender and public interests. It is proved that the grounds for protection of public interest in administrative proceedings may be a violation or the presence of an objective threat of violation of such interest.
158. Keywords: public interest, ensuring balance of interests, proportionality, discretion, administrative proceedings, Supreme Court.
159. nistrative proceedings, Supreme Court.
160. DOI: [10.33766/2524-0323.96.35-45](https://doi.org/10.33766/2524-0323.96.35-45)

161. УДК 342.53

162. Бригінець О. О., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, Україна) e-mail: BriginetsO@meta.ua ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566> Галус О. О., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, Україна) e-mail: elenhalus@gmail.com ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5474-3323> Рижук І. В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління

163. та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, Україна) e-mail: irina.ryzhuk.vl@gmail.com ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5916-3774>

164. ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ СТАДІЙ

165. ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ

166. ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

167. У статті досліджено особливості вирішення проблем правового регулювання окремих стадій законодавчого процесу в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Доведено, що за роки незалежності прийнято значну кількість законів, що дозволило національному парламенту вийти на рівень сучасних парламентів розвинутих демократичних держав, але аналіз теорії та практики законотворчого процесу дають підстави стверджувати про необхідність його вдосконалення як основного напрямку розвитку сучасної правової системи України. Важливою проблемою залишається корпоративізація законотворчого процесу, коли закон виражає не загальну волю та спільні інтереси людей, а приймається на користь групових, корпоративних інтересів. Досі залишається ак-

168. тualним питанням нормативного визначення єдиної методології з питань підготовки проєктів законів і врахування всього комплексу проблем, пов'язаних із вимогами до них.

169. Ключові слова: законотворчий процес, законопроект, етапи та стадії законотвор-

170. чою процесу, суб'єкти законодавчої ініціативи, нормативно-правове регулювання. © Бригінець О. О., Галус О. О., Рижук І. В., 2021

Файли матеріалу

[Оригінальний файл автора](#)